UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Nicolai Cavssini Trecensis E Societate Iesv, De Eloqventia Sacra Et Hvmana

Caussin, Nicolas

Coloniae Agrippinae, 1626

De ductu. Capvt XXVII.

urn:nbn:de:hbz:466:1-68724

Visual Library

ἀσυστάτων plura genera recenſet Hermogenes περὶ τῶν στάσεων.

eſt, aut ἐλλείπουσα, aut ἰσάζουσα, aut μονομερὴς, aut ἄπορος.

Ellipuſa, quum aliquid deeſt ex circumſtantijs, quod faciat quæſtionem: vt ſi aliquis abdicatur, nec abdicationis vlla ſit cauſſa. Eadem dicitur κατελλιπὲς, & κατὰ μόριον, & κατὰ περίστασιν.

Iſazuſa, quum eadem ex vtraque parte dicuntur, & nihil proprium eſt partis alterius, vt, Duo adoleſcentes vicini ſpecioſas vxores habebant, accuſant ſe adulterij. Quicquid enim altera pars dixerit, idem & altera dictura eſt. Eandem ἰσομερῆ, & κατ' ἰσότητα, & [illegible] nominant.

Monomeres, quum ex prima parte tantum conſtat, nec quicquam ex ſecunda afferri poteſt. Hæc eadem ἑτερομερὴς, & καθ' ἑτερομερίαν.

Aporos, quum iudex non inuenit quam ſententiam dicat: vt, tres ſimiliter agebant, duo ſoli reuerſi ſunt: accuſant ſe inuicem cædis: Hic enim iudex non inuenit, quid ſequatur, cùm vterque ab altero dicat occiſum, & nihil vtrobique ad probationem afferri poſſit, deficiente circumſtantia.

Aſyſtatorum, ſiue cauſarum ſine ſtatu, i. ſine fundamento, aliæ ſpecies.

Sunt & aliæ ſpecies, quas apud varios artium ſcriptores inuenimus, vt, ἀντιστρέφουσα, ἄχρωμος, ἀδύνατος, ἀπίθανος, ἀπρεπὴς, ἀναίσχυντος, παρ' ἱστορίαν, ἄλογος.

Antiſtrepauſa, quum actionem ſuam conuertunt litigantes. Talis fuit cauſſa Protagoræ, & Euatli, de qua dixi libro 6. cap. 28.

Achromos, quum color facti non inuenitur: vt, Decem milites belli tempore pollices ſibi amputauerunt, rei ſunt læſæ Reip.

Adynatos, quum id in themate ponitur, quod ſit contra rerum naturæ fidem: vt ſi infans accuſetur adulterij.

Apithanos, cùm id inuenimus in themate, quod minus veriſimile eſt: vt quum oculos cæci recuperaſſe dicuntur. Quæ materiæ (inquit) ſolent recipi: quoniam, quamuis minus veriſimile ſit, oculos recuperaſſe cæcum, tamen poſſumus credere à diuina maieſtate alicui aliquando hoc eſſe conceſſum.

De cauſis cacoſyſtatis.

CAPVT XXVI.

Cacoſyſtata cauſæ, quæ ſunt leui, & ruinoſo fundamento innixæ.

Cacoſyſtata ſunt, quæ leui, & ruinoſo fundamento innituntur, vt ſunt ἀπρεπὴς, ἀναίσχυντος, παριστορία, ἄλογος.

Aprepes, quum aliquid perſonæ incongruens inuenitur, vt, vir fortis præmium accipiat. Quidnam fortiter fecit, petit præmij nomine nuptias filiæ ſuæ.

Anæſchyntos, quum prima pars impudens inuenitur, vt luxurioſus pater abdicat filium frugi.

Parhiſtoria, quando in controuerſia inuenimus, quod ſit contra hiſtoriæ fidem.

Alogos ſine ratione componitur: quamuis aſyſtata ἀλόγως dici poſſunt, ſiquidem nuſquam in his ratio reperiri poteſt.

De ductu.

CAPVT XXVII.

Quid ſit fundatâ controuerſiâ faciendum.

QVVM cognouerimus materiem conſiſtere, ductum quærimus, hoc eſt, modum, quo tota cauſa agenda ſit.

Ductus poſt ſtatum inquirendus, hoc eſt ratio totius cauſſæ agendæ.

Ductus ſunt quinque, ſimplex, ſubtilis, figuratus, obliquus, mixtus, ſimplex, quũ ſimpliciter id agimus, ita, vt in themate poſitum eſt. Subtilis, quum aliud eſt in themate, aliud in agentis voluntate.

Figuratus, quum palam dicere pudor impedit.

Obliquus, quum periculum prohibet apertè agere.

Mixtus, qui eſt ex varijs compoſitus.

Ductuum quinque modi & eorum exempla.

Simplex ductus, vt, Inuentus eſt quidam iuxta cadauer recens hominis occiſi, fit reus cædis: cauſatiuum litis eſt, quod ſit inuentus, quod eſt præteriti temporis, & ideò verum eſt conſilium, ac per hoc ſimplex eſt ductus.

Subtilis, Amicos non habet, abdicatur: Subtilis inquam eſt ductus: quoniam aliud eſt in themate, aliud in agentis voluntate: nam quantum eſt in themate, abdicat filium, non tamen verè abdicat, ſed titulo abdicationis ſuadet, vt amicos habeat.

Figu-

Figuratus, Adulteros liceat occidere. Infamis fuit in nurum, inuenit filius adulterum obuoluto capite, nec eum occidit: interrogatus ergo à patre, qui fuerit adulter, cui pepercerit, non dicit, & abdicatur. Figuratus eſt ductus, quoniam pudore deterretur filius patri palã dicere: tu adulter fuiſti.

Obliquus: Qui inuaſerat depoſuit dominationem ſub pacto abolitionis, vult petere magiſtratum, contradicitur. Ductus erit obliquus, quoniam periculo prohibetur, qui contradicit, apertè mentionem facere iniuſtæ dominationis.

Mixtus: Qui infamis fuit in nurum, arcem occupauit: vocauit ad ſe filium, & interrogauit, an rumori crederet, negauit ſe credere, depoſuit pater dominationem, ſub pacto abolitionis, filius repudiauit vxorem, interrogat pater cauſſas repudij, non dicit, & abdicatur. Ductus eſt mixtus, id eſt, & figuratus & obliquus, quoniam pudore deterretur patri palã dicere, tu adulter fuiſti, & ideò repudiaui vxorem: & obliquus, quoniam periculo prohibetur apertè mentionem facere iniuſtæ dominationis.

Diuiſio cauſſarum.

Ad imaginem ſtatuum cognoſcendam.

CAPVT XXVIII.

Septem genera controuerſiarum, & varia nominã ex antiquis Rhetoribus petita, quæ valent ad intelligẽtiam formularum.

REperto ductu conſiderabimus genus cõtrouerſiæ, cuius ſeptẽ sũt genera; ſimplex rationale, ſimplex legale, coniunctum rationale, coniunctum legale, comparatiuum rationale, comparatiuum legale, mixtum.

Nota porrò, legalem controuerſiam dici, quæ petitur ex aliqua lege ciuili ſcripta.

Rationalem, quæ ex ἀγράφῳ lege rationis, & re aliqua, ſeu facto ad eam ſpectante.

Controuerſia ſimplex rationalis quæ.

Simplex rationale, cùm res vna, vel factũ ſimpliciter tractatur: vt iuuentus eſt iuxta cadauer recens hominis occiſi, tenens cruentũ gladium, reus eſt cædis.

Simplex legalis.

Simplex legale, quum lex vnam facit quæſtionem, vt, Peregrinus murum ne aſcendat, peregrinus murum aſcendit, & hoſtem propulſauit, petitur ad pœnam.

Coniuncta rationalis quæ habet duo cauſatiua ex ratione.

Coniunctum rationale, quod conſtat duabus rebus, & cauſatiuis.

Rebus, quum multa quæruntur, vt ſi aliquis accuſetur, & adulterij, & ſacrilegij.

Cauſatiuis, quum vna res quæritur, & multis cauſſis approbatur: vt Luxurioſus adoleſcens iurauit ſe vxorem non eſſe ducturum, & abdicatur, illic enim vna quæſtione oſtendimus, an abdicandus ſit, ſed cauſatiuis coniuncta eſt, & quod luxurioſus eſt, & quod iurauit ſe vxorem non eſſe ducturum.

Coniuncta legalis duo habet cauſatiua ex lege ciuili.

Coniunctum legale: quum quæritur, an contra plures leges ſit admiſſum, vt, Peregrinus murum ne aſcendat, & nocte nemini liceat eſſe cum telo: Peregrinus murum cum telo nocte aſcendit, & hoſtem propulſauit: petitur ad pęnam. Hic enim contra duas leges feciſſe dicitur, & quod peregrinus murum aſcenderit, & quod nocte cum telo fuerit.

Comparatiua rationalis.

Comparatiuum rationale: quum aut perſonæ, aut res comparantur.

Perſonæ, vt, Qui plus Reipub. præſtiterit, petat prœmium. Contendunt Medicus, & orator. Hic enim quæritur, qui melior ſit; vtrũ medicus, an orator.

Res, vt, Qui plus Reipub. præſtiterit, petat prœmiũ: alter hoſtes ab obſidione repulit, alter hoſtiũ ciuitatem cepit. Contendunt de prœmio: hic enim facta eorum, & res comparantur: vt quæratur, quid plus ſit hoſtes repellere ab oſidione, an hoſtium ciuitatem capere.

Comparatiua legalis.

Comparatiuum legale, quum leges comparantur: vt qui auxilium parentibus non tulerit, capite plectatur: &, Mas templum Ceteris ſi ingreſſus fuerit, capite puniatur: In templo Cereris matri auxilium filius tulit, petitur ad pænam. Hic enim quæritur per comparationem, ſecundum quam legem filius facere debuerit.

Controuerſia mixta ex varijs.

Mixtum: Quando non ex vno genere materia compoſita eſt, id eſt, quum & ſimplex eſt genus, & comparatiuum, aut cum & rationale, & legale.

Simplex, & comparatiuum, vt, Quidam proditionis accuſabatur, ex filijs eius alter fortiter fecit: alter deſeruit, petit pater de viro forti, vt abolitionem iudicij peteret. Ille incolumitatem deſertoris fratris optauit, & reo non adfuit patri, abſolutus pater abdicat filium. Hic enim, & ſimpliciter quęritur, an contra voluntatem patris, prœmium ei ſi licuerit petere, & per comparationem, quid magis debuerit optare.

Mixtum ex rationali, & legali, vt, Qui pro-